

S tem sem se že vnovič dotaknil vprašanja, kakšne so razlike med prvo in drugo izdajo Klopčičevega prevoda. Razen že omenjenih vrstic in še tu in tam kakšne malenkosti je novi prevod v celoti veliko sočnejši, bližji Bloku, naravnješi in izrazitejši. Poglejmo samo nekaj primerov:

Vot tak Vanjka — on plečist! 1928: Glejte Vanjko — kak objema!
Vot tak Vanjka — on rečist! Glejte Vanjko — kak se vnema!

1957: Vanjka — fant širokopleč,
in zgovoren — kar preveč!

Potjažele budet bremja 1928: Huje bomo, bratec mili,
nam, tovarišče dorogoj! še trpeli kot kedaj!

1957: Čaka nas še mnogo muk,
hujših kakor ta, sodrug!

Da v sugroby puhovyje — 1928: kjer z viharjem sneg samó
Ne utjaneš sapoga... bije v zemljo raz nebo...

1957: tja, kjer sneg v plasti se zlaga —
škorenj v njem ti obtiči...

Otvjažis ty, šeludivyj, 1928: Proč od mene, pasja dlaka,
Ja štykom poščeškoču! nož v telo zaril ti bom!
Staryj mir, kak pes paršivyj, Stari svet — kot pasja spaka,
Provalis — pokoloču! zgubi se — ubil te bom!

1957: Grinta, zgini proč od nas,
z nožem te poščegetam!
Stari svet — ko garjav pes,
stran, sicer ti zaigram!

Mislim, da je vsako podrobnejše utemeljevanje napredka in razvoja nepotrebno, ker je razloček na dlani. V prvi izdaji je bilo še precej rim zaradi rim, tudi nekaj izrazitih mašil, v drugi izdaji sta kvečjemu dve mašili (glej, tam) in rime so naravne in neprisiljene. Med drugim je nadomeščenih nekaj zastarelih pesniških izrazov s sodobnejšimi (ustavotvorno sobranje = ustavodajna skupščina; propala je = zgubljena je; zloba, tužna zloba = mržnja, žalostna mržnja; gladni = lačni).

Prevajalec je napisal tudi kratek, a zgoščen uvod o Bloku in njegovi pesnitvi, založba (Cankarjeva) pa je poskrbela za lepo opremo in preproste, a učinkovite ilustracije (Ivo Seljak-Čopič).

Janko Moder

OB NOVI IZDAJI TAVČARJEVE VIŠOŠKE KRONIKE

Decembra 1917 je prišla v javnost prva novica, da pripravlja pisatelj dr. Ivan Tavčar, ki je bil dobro leto dni prej s Cvetjem v jeseni skomponiral sklepni akord svoje simfonije o malih poljanskih kmečkih ljudeh, nov lep-slovni tekst. Leto dni je pisatelj še oblikoval in ob letu je Ljubljanski Zvon že najavil novo in zanimivo daljšo povest splošno priljubljenega pripovedovalca, tokrat posneto iz zgodovinske snovi o gradiču na Visokem, o Škofji Loki in o bližnji okolici. In na straneh te revije se je skozi vse leto 1919 brala povest Višoška kronika. Letos, po 38 letih od prve objave, je doživela že sedmi ponatis in knjižni obliki. Do vojne je izšla v dveh natisih šestega zvezka Tavčarjevih zbranih spisov (1921, 1938) in v izdaji goriške Mohorjeve družbe (1931), po osvoboditvi pa dvakrat pri Državni založbi Slovenije, 1948 v Klasju in 1956 v sitem zvezku Tavčarjevega zbranega dela, in dvakrat pri Mladinski knjigi, 1953 v bibliofilski ilustrirani izdaji in drugič med izbranimi deli iz domače in tuje književnosti zbirke Kondor.

Tavčar je gradil svoja pripovedna dela — razen začetnih mladostnih poskusov in nekaterih poznejših redkih izjem — večji del iz snovi, ki mu je nudila domača Poljanska dolina. Tematično je nihal med sodobnimi problemi iz kmečkega in malomeščanskega sveta in med zgodovinskimi, za rojenega romantika tako privlačnimi motivi. V obeh smereh je ustvaril dragocene umetnine, ki mu z vso pravico odmerjajo mesto med najboljšimi našimi leposlovci. Če tehtamo Tavčarjev pisateljski opus z literarnega in estetskega vidika, potem bomo brez dvoma dali prednost njegovim umetniško uspelim novelam in povestim iz kmečkega cikla pred zgodovinskimi; na drugi strani pa prav tako drži, da so njegovi spisi z zgodovinsko tematiko bolj v čislih med povprečnim beročim občinstvom, in to največ prav po zaslugi Visoške kronike.

Za obravnavanje zgodovinskih snovi v leposlovnem ustvarjanju je Tavčar pokazal že zelo zgodaj svoje zanimanje in sposobnost (n. pr. Antonio Gledjevič, 1873). Vanjo sta ga vodili romantična narava in bujna fantazija, ki sta se v takšnem okviru mogli laže in popolneje izživljati. Vendar je tudi tu že kmalu prišla do izraza druga stran njegovega značaja, navezanost na domače okolje, ki se je pričelo vse pogosteje razodevati kot krajevno ozadje zgodovinskemu dogajanju. Dve povesti z zgodovinsko motiviko sta postavljeni sicer v Ljubljano: Ivan Solnce (1885-1886) in Izza kongresa (1905-1908), vse druge pa v domačo Poljansko dolino: V Karlovcu (1880), Vita vitae meae (1883), Grajski pisar (1889), V Zali (prva zgodba, 1894) in kot zadnja ter zaključna Visoška kronika.

Visoška kronika stoji z vso pravico poleg Cvetja v jeseni na drugem vrhu Tavčarjevega leposlovnega dela. Snov je močna, fabulativno jasna, logično izpeljana in vsebinsko pretresljiva, kompozicijsko dobro premišljena, slogovno izklesana, zraven pa je v osnovi svojega dogajanja tudi zgodovinsko utemeljena, s sicer diametralno nasprotnimi, toda spretno in skladno izoblikovanimi značaji glavnih oseb, obdanih z galerijo obrobnihih dogodkov in osebnosti, ki so po svoje tako pomembni in potrebni za pričaranje pravičnega kolorita časa ob koncu 17. in v začetku 18. stoletja, kateremu odlično služi starinsko patinirana in na efekt preračunana dikcija, včasih zgodovinsko skopa in suha, včasih lapidarna in klena, včasih domača in zveneča. Res da so osnovni družbeno-politični problemi časa in njegove družbe le nakazani in služijo bolj kot pisana kulisa dogajanju pred nami, ki sega v notranjost, v čustvovanje posameznih oseb, na katerih sloni celotna kronika. Toda teh problemov pisatelj niti ni nameraval reševati niti ne pisati zgodovinskega romana. Kronika je zgolj povest o mračni usodi prvih posvetnih gospodarjev visoškega dvorca ter o usodah in tegobah z njimi zgodovinsko ali samo po pisateljevi fantaziji zvezanih ljudi iz domačega okolja in na tujem; včasih se človeku zazdi, da je vsa ta poudarjena vdanost bogu, posvetni gosposki in usodi morda rahel posmeh miselnosti tedanjega časa in ljudi. To je pravzaprav nedokončana pripoved o moralni krivdi in o večni pokori zanjo, ki gre iz rodu v rod visoških gospodarjev; nedokončana kot zamišljena trilogija, a vendar kot njen prvi del v sebi zaključena celota. In samo po sebi se razume, da je v takšnem okviru postavljeno in v takšno smer usmerjeno pripovedovanje pisatelja Tavčarjevih umetniških zmožnosti moralo roditi enega najlepših cvetov slovenske klasične proze.

Zato ni prav nič čudnega, da se je založnica odločila za novo izdajo tega dela. Visoška kronika je berilo, ki mora biti stalno na knjižnem trgu, ker se povpraševanje po njem ne neha. Za to govori tudi dejstvo, da je razmeroma majhen krog slovenskih bralcev v devetih letih kupil eno množično poljudno izdajo, eno bibliofilsko ilustrirano in eno znanstveno izdajo tega dela, tako da se je pokazala potreba po novi množični komentirani izdaji, ki je sedaj pred nami.*

Izdaja je pripravljena po vzorcu izdaje v Klasju s to razliko, da je papir finejši in tisk dosti boljši, da je spremna beseda bolj zgoščena in opombe

* Ivan Tavčar, Visoška kronika. Priredila Marija Jamar. Ilustriral Boris Kobe. Izdala Mladinska knjiga. Knjižnica Kondor, izbrana dela iz domače in tuje književnosti, zvezek 12. Urednik Uroš Kraigher. V Ljubljani 1957. 225, 80.

skrajšane na najnujnejše in da je besedilo opremljeno z več uspelimi stilnimi ilustracijami. Gotovo pa je, da bralca moti tehnična razvrstitev obrobnih glos, saj je ob njihovi sedANJI funkciji podnaslovov popolnoma zbledela njihova osnovna vloga, da dajo delu že na zunaj videz starinske kronike iz 17. stoletja. Popolnoma odveč bi bilo znova navajati vse argumente, ki govorijo, da je knjiga primerno berilo in pomožno učno sredstvo za srednje šole, ker o tem dovolj glasno govori že sam njen naslov.

Branko Berčić

VIHARNI PIŠ

Urednik pričujoče zbirke* je nedvomno opravil veliko in težavno delo. Sestavljanje antologij je nasploh kaj nevhvaležno opravilo, pa naj bo gradiva premalo ali preveč. Tudi kriteriji, po katerih izbiramo, so različni in pogosto tudi subjektivni. Pri sestavljanju nam je lahko vodilo zgolj estetska vrednost, pa tudi tematska oziroma stilna sorodnost ali želja, informirati in dati literarnozgodovinski prerez skozi določeno dobo ali literaturo. Prav zato je bilo ob izidu antologij vselej slišati nekaj pripomb na račun urednikovega dela. V tem primeru je bilo njegovo delo še težavnejše, ker se ni imel na kaj opreti. Celo v sami Sovjetski zvezi menda ni antologijskih zbirk sovjetske novelistike, ki bi ustrezale vsem potrebnim literarnozgodovinskim in estetskim kriterijem, in ni verjetno, da bo taka antologija izšla, preden bo opravljeno sedanje prevrednotenje porevolucijske književnosti. Za zgled so mu torej lahko bile samo nekatere redke in težko dostopne antologije ruskih porevolucijskih novel v zahodnoevropskih jezikih in Flakerjeva zbirka »Heretici i sanjari« (Zagreb 1954), ki je morala premagovati podobne težave. Moral se je potemtakem zanesti predvsem nase.

Toda pri svojem izboru ni bil svoboden. Prav z deli iz prvega, najbolj zanimivega pooktobrskega razdobja so namreč naše knjižnice izredno slabo založene. Nekaterih tudi v SZ ni mogoče dobiti, kajti marsičesa, kar je bilo napisano v prvem desetletju po revoluciji, tudi tam niso ponatisnili. Tako je bil urednik prisiljen iskati tekste vsepovsod in se omejiti na tiste, ki jih je pač dobil. Vendar se mu je posrečilo uvrstiti v svojo zbirko novele, ki jih v zagrebški izdaji ni, razen nekaterih (B. Piljnjak, Posestvo Belokonsko; V. Ivanov, Dete; F. Gladkov, Brezmadežni hudič in dve humoreski Ilfa in Petrova).

Koncept zagrebške zbirke je enotnejši, kar je očitno že iz naslova. Vanjo so bili sprejeti teksti, napisani predvsem v prvem porevolucijskem desetletju (dasi letnice niso povsod naznačene). Enotnejša je tudi razdelitev po poglavjih. Slednja mi namreč v pričujoči zbirki ni povsem jasna. Koliko je urednik uvrščal tekste po stilu oziroma po literarni smeri, ni čisto razumljivo; zakaj je na primer ena novela Zamjatina (Jama) objavljena v prvem poglavju, druga (Mama) pa v tretjem, dasi sta obe nastali v istem (1920) letu in dasi slikata v slogu, značilnem za tega pisatelja, življenje revolucijskega Leningrada in podobne, od viharnih dogodkov omamljene ljudi, ki jih ženeta v obup lakota in mraz. Prav tako ne sodita — po tematiki — v isto poglavje »Gubernator« Sejfuline in humoreske Ilfa in Petrova. Res je seveda, da bi bila vsaka razdelitev tega gradiva po poglavjih problematična. Urednik je namreč zbral novele, ki so bile napisane med leti 1918 in 1945. Prav tako je uvrstil v svojo zbirko le pripovedne spise ter opustil eseje, ki imajo v zagrebški izdaji nalogo, posredovati bralcu tudi teoretična razglabljanja in nazore o umetnosti, ki so jih v tistih časih izpovedovali nekateri pomembni ruski pisatelji.

Težišče pričujoče knjige je v njenih prvih treh poglavjih, ki vsebujejo dela iz prvih porevolucijskih let. Sem bi sodila tudi novela A. Tolstoja »Sinja mesta« (1925), ki obravnava v tistih letih pogost motiv konflikta med burno romantiko državljanske vojne in sivo vsakdanjostjo v letih obnove porušene dežele: glavni junak, sanjavi mladenič, ki se je hrabro boril na frontah in sanjal, kako bo nekoč zidal čudovita »sinja mesta«, tragično omaga ob spopadu s samozadovoljnim malomeščanstvom v letih Nepa.

Večina teh novel obravnava državljansko vojno. Urednikov namen je nedvomno bil pokazati vso raznovrstnost, svojskost in pretresljivost tedanje